

Η ταυτότητα του Αγίου

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Μεταλληνός Γεώργιος (Πρεσβύτερος)

Οι έννοιες Άγιος και Αγιότητα στην εποχή μας διέρχονται κρίση: η αποκρούονται, η χλευάζονται, η παραποιούνται. Και μάλιστα όχι μόνο σε κοινωνικές ομάδες, που έχουν προσωρινά η μόνιμα διακόψει κάθε σχέση και συνδεσμο με το εκκλησιαστικό σώμα, αλλά και μεταξύ των λεγομένων χριστιανών και μάλιστα των «Ορθοδόξων». Ιδανικό στον κόσμο μας είναι οι οικονομικές αξίες, η ευζωία, η υλική ευημερία. Ποιός, ακόμη και χριστιανός, έχει βάλει σκοπό της ζωής του να γίνει άγιος; Ποιός, ενδιαφερόμενος και μοχθών για την σταδιοδρομία του παιδιού του, δίνει προτεραιότητα στην αγιότητά του; Και όμως σε προηγούμενους καιρούς αυτός ήταν ο κύριος σκοπός του ορθοδόξου πιστού. «Χριστός και ψυχή σας χρειάζονται», δηλαδή η σωτηρία, έλεγε ο Πατροκοσμάς αναδιατυπώνοντας τον λόγο του Αποστόλου Παύλου, που ήταν το ιεραποστολικό πρότυπό του: «Πάντα ηγούμαι σκύβαλα (σκουπίδια), ίνα Χριστόν κερδήσω» (Φιλ. 3, 8)

Σήμερα, σχεδόν κατά κανόνα, η «αγιότητα» είναι ένα «λησμονημένο όραμα» και

υποτιμημένη αξία. Και όμως! Ο σκοπός της Εκκλησίας ως σώματος Χριστού και εν Χριστώ κοινωνίας, είναι η θέωση του ανθρώπου, δηλαδή η αναγέννησή του μέσα στην άκτιστη θεϊκή Χάρη, ο αγιασμός του. «Άγιοι έσεσθε, ότι εγώ άγιος ειμι» (Λευιτ. 20, 26), που είναι αντίστοιχο με τον λόγο της Καινής Διαθήκης: «Έσεσθε ουν υμείς τέλειοι, ως ο Πατήρ υμών ο ουράνιος τέλειος εστιν» (Ματθ. 5, 48). Γι' αυτό υπάρχει στον κόσμο η Εκκλησία και καλεί κάθε άνθρωπο να ενταχθεί ολόκληρος («ολοτελής», Α' Θεσ. 5, 23) στην κοινωνία της, για να μπορέσει να πραγματοποιήσει τον σκοπό της υπάρξεώς του μέσα σ' αυτόν τον κόσμο. Διότι ο Θεός σ' αυτό «προορίζει» κάθε άνθρωπο, εφ' όσον «πάντας ανθρώπους θέλει σωθήναι και εις επίγνωσιν αληθείας ελθείν» (Α' Τιμ. 2, 4). «Επίγνωσις» είναι η πλήρης και τελεία γνώση του Χριστού (Εφ. 4, 13), που αποκτάται με την «θέωση», την υψίστη αγιοπνευματική εμπειρία του πιστού, στην οποία αποσκοπεί όλη η αγιοπνευματική πορεία του μέσα στο εκκλησιαστικό σώμα (κάθαρσις – φωτισμός – θέωσις). Γι' αυτό η Εκκλησία χαρακτηρίζεται από Πατέρες, όπως ο Ιερός Χρυσόστομος, «ιατρείον πνευματικόν» και «εργαστήριον αγιότητας», διότι σκοπό έχει να λειτουργεί ως πνευματικό νοσοκομείο, που θεραπεύει την αρρώστια του ανθρώπου, την νόσο της ψυχής του, την πτωτική κατασταση, για να μπορεί να προχωρήσει προς την κάθαρση της καρδιάς του, τον φωτισμό και την θέωση. Η Εκκλησία είναι «εργαστήριον», ένα πνευματικό εργοστάσιο, που παράγει αγίους, διαφορετικά δεν θα είχε λόγο υπάρξεως.

Πως βιώνεται όμως η αγιότητα στην πράξη της καθημερινότητας; Όχι ασφαλώς ως έννοια ηθική, αλλά (άγιο)πνευματική (συνιστώ το πρόσφατο βιβλίο του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου κ. Ιεροθέου, Η Ιατρική εν πνεύματι Επιστήμη, Λειβαδειά 2009). Η Εκκλησία ως Ορθοδοξία δεν επιδιώκει να κάμει τον άνθρωπο «ηθικό» με την κοσμική σημασία του όρου. Ο μακαρίτης «λαϊκός», αλλά πατερικότατος, ιεροκήρυκας Δημήτριος Παναγόπουλος, έγραψε ένα βιβλίο, που το συνιστώ πάντοτε, με τον τίτλο: «Άλλο καλός άνθρωπος και άλλο χριστιανός». Ο ορθόδοξος χριστιανός αγωνίζεται για την τήρηση των εντολών του Θεού όχι όμως με την έννοια ενός κώδικα καλής συμπεριφοράς (savoir vivre), αλλά για να οδηγηθεί, με την συνεργεία της Χάριτος του Θεού, στο εν Χριστώ ήθος, που πηγάζει από την καρδιά του ως «καρπός του Πνεύματος» (Γαλ. 5, 22) και «ύδωρ αλλόμενον εις ζωήν αιώνιον» (Ιω. 4, 14). Η τήρηση των θείων εντολών δεν είναι το «τέλος», ο σκοπός, όπως λέγει ο άγιος Μάρκος ο ερημίτης (5ος αι.)• «Αι εντολαί ουχί την αμαρτίαν εκκόπτουσιν, αλλά τους όρους της δοθείσης ημίν ελευθερίας φυλάττουσιν» (PG 65, 992). Άλλωστε είπε και ο Κύριος: «..Όταν ποιήσητε πάντα τα διαταχθέντα υμίν, λέγετε, ότι δούλοι αχρείοι εσμεν, ότι ο οφείλομεν ποιήσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. 17, 10).

Η τήρηση των εντολών του Θεού ανοίγει την πηγή της Χάριτος. Και ο Ορθόδοξος

πιστός ζητεί συνεχώς Χάρη, δύναμη θεϊκή (πρβλ. τον λόγο του Παύλου: «πάντα ισχύω εν τω ενδυναμούντι με Χριστώ» (Φιλ. 4, 13). Οι αιρετικοί, που κυκλοφορούν ανάμεσά μας, βλέπουν τις εντολές του Θεού ηθικολογικά, θέλουν να γίνουν «καλοί άνθρωποι», όπως το επιδιώκουν άλλωστε και οι άθεοι και οι μη χριστιανοί, οπαδοί των θρησκειών (θρησκευμάτων) του κόσμου. Ο Ορθόδοξος πιστός όμως δεν επιδιώκει να γίνει απλά «καλός» και «ηθικός», αλλά Άγιος, να ενωθεί με τον Χριστό και μέσω αυτού με όλη την Αγία Τριάδα, να γίνει «ναός Θεού» (Α' Κορ. 3, 16 κ.α.), διότι τότε θα είναι «αληθινός», όπως και ο Θεός μας (Α' Ιω. 5, 20) και αληθινά συνάνθρωπος, «πλησίον» και αδελφός του άλλου• όταν η Χάρη του Θεού (η «βασιλεία» Του) θα ενοικεί στην καρδιά του και η αγάπη του δεν θα είναι «αγάπη αμαρτωλών» (Λουκ. 6, 33), δηλ. υπολογιστική και συμφεροντολογική, αλλά ανιδιοτελής, όπως η αγάπη του Θεού, που «ου ζητεί τα εαυτής» (Ρωμ. 13, 5) και γι' αυτό «ουδέποτε εκπίπτει» (13, 8).

Με τις προϋποθέσει αυτές κατανοείται πόσο ανησυχητικό είναι το θλιβερό σύμπτωμα της αλλοιώσεως των κριτηρίων μας στο θέμα της αγιότητας. Αυτό φαίνεται από την ευκολία, με την οποία συνήθως χαρακτηρίζουμε κάποιον ως άγιο («άγιος άνθρωπος», λέμε) απλώς, διότι είναι «καλός», χωρίς να ξέρουμε το βάθος της καρδιάς του («τα φαινόμενα συχνά απατούν»). Αυτό οφείλεται στην αδρανοποίηση των ορθοδόξων κριτηρίων η και των προϋποθέσεων αναγνωρίσεως και διακρίσεως της αγιότητας. Σε τελευταία ανάλυση μόνον ο Άγιος, αυτός που έφθασε στην θέωση η στον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος και μπορεί να «δει» την καρδιά του άλλου και το περιεχόμενό της, γνωρίζει και μπορεί να διακηρύξει ποιός είναι Άγιος, «ναός δηλαδή και κατοικητήριο του Θεού». Αυτά λέγει μεταξύ άλλων ο άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος (Ομιλίες Πνευματικάι, Θ', 8. Φιλοκαλία των Νηπτικών και Ασκητικών), Θεσσαλονίκη 1985, σ. 166), στηριζόμενος και ερμηνεύοντας τον λόγο του Αποστόλου Παύλου (Α' Κορ. 2, 15: «ο πνευματικός ανακρίνει μεν πάντα, αυτός δε υπ' ουδενός ανακρινόμενος»). Γράφει ο άγιος Μακάριος: «Ο πνευματικός (σημ. αυτός δηλαδή που έχει ζωντανή την παρουσία του Αγίου Πνεύματος μέσα στην καρδιά του) πάντας ανθρώπους «ανακρίνει..., γινώσκει έκαστον πόθεν λαλεί και που έστηκε και εν ποίοις μετροις εστίν». (Σημ. Μπορεί δηλαδή να γνωρίζει τον απέναντί του, σε ποιά εσωτερική κατάσταση βρίσκεται, ποιές είναι οι προϋποθέσεις των λόγων και έργων του, αν είναι ειλικρινής και δεν προσποιείται, ως ο ηθικολόγος και φαρισαίος). Και συνεχίζει: «Αυτόν δε (τον «πνευματικόν» και Πνευματοφόρο) ουδείς ανθρώπων, των εχόντων το πνεύμα του κόσμου, γινώσκει και ανακρίνει δύναται, ει μη μόνον ο το όμοιον έχων επουράνιον της θεότητος πνεύμα γινώσκει το όμοιον». Με λίγα λόγια: Μόνον οι άγιοι γνωρίζουν ποιός είναι άγιος και αυτών η γνώμη και άποψη έχει σημασία. Όταν λέμε συνεπώς, ότι ο «λαός του Θεού» αναγνωρίζει την αγιότητα, εννοούμε στην κυριολεξία τους Αγίους, αυτούς που έφθασαν στην αγιότητα, (φωτισμό του

Αγίου Πνεύματος και θέωση) και όχι εκείνους, που δεν αγωνίζονται, βαδίζοντας «συν πάσι τοις Αγίοις» και ακολουθώντας τα ίχνη τους, να γίνουν άγιοι. Εμείς σκεπτόμεθα συνήθως «λαοκρατικά» και «λαϊκίστικά», όταν λέμε ότι ο «λαός» αναγνωρίζει τους Αγίους! Γιατί το ερώτημα είναι: ποιός λαός; Ποιά σχέση έχει, δηλαδή, με την Χάρη και σε ποιά κατάσταση είναι η «καρδιά» του; Διότι, διαφορετικά, τα κριτήριά μας θα είναι ηθικολογικά και κοσμικά.

Ποιός λοιπόν, με βάση τα ορθοδοξοπατερικά κριτήρια, είναι ο Άγιος; Οι έχοντες την εμπειρία της θεώσεως, οι Αγιοί μας δηλαδή, χαρακτηρίζουν ως Αγίους τα πρόσωπα εκείνα, που έχουν φθάσει στον φωτισμό του Αγίου Πνεύματος και στην θέωση, συνιστώντας τους μάρτυρές της μέσα στην ιστορία. Κατά τον άγιο Ιωάννη τον Δαμασκηνό, (8ος αι.) τιμούμε ως αγίους «τους ενωθέντας Θεώ κατά προαίρεσιν και τούτον δεξαμένους ένοικον, και τη τούτου μεθέξει γεγονότος χάριτι, όπερ αυτός εστι φύσει». Άγιοι είναι, έτσι, «οι έμψυχοι ναοί του Θεού, τα έμψυχα του Θεού σκηνώματα», διότι «δια του νου τοις σώμασιν αυτών ενώκησεν ο Θεός» (Έκθεσις ακριβής της Ορθοδόξου Πίστεως, Δ(15)88. PG 94, 1164 B επ.). Δηλαδή: «όσους ενώθηκαν με τον Θεό, σύμφωνα με την προαίρεσή τους, την ελεύθερη βούλησή τους, και Τον δέχθηκαν να κατοικήση μέσα τους και έγιναν με την μέθεξή Του, την ένωσή τους μαζί Του, κατά χάριν, αυτό που ο ίδιος ο Θεός είναι από τη φύση Του).

Κατά τον άγιο Μάξιμο τον Ομολογητή (7ος αι.): «η υπερώνυμος θέωσις» καθιστά τους μετέχοντες σ' αυτήν «άκτιστους, ανάρχους και απεριγράπτους... καίτοι δια την οικείαν φύσιν εξ ουκ όντων γεγονότος» (PG. 91,1144 AB). Μολονότι, δηλαδή, και ο Άγιος είναι άνθρωπος κατά την φύση του, έχει ψυχή και σώμα, όπως όλοι μας, και είναι κτίσμα του Θεού, με την θεία Χάρη γίνεται ο,τι είναι και ο Θεός: άκτιστος, άναρχος, απερίγραπτος και αιώνιος, αλλά «κατά χάριν». Αυτός είναι ο πνευματικός «καταλύτης» στο γεγονός της ενώσεως του ανθρώπου με τον Θεό. Δεν αλλάζει η φύση του ανθρώπου. Δεν παύει ο Άγιος να είναι άνθρωπος και κτίσμα, αλλά «κατά χάριν Θεού» γίνεται άκτιστος και όλα τα άλλα, μεταμορφούμενος μέσα στο φως του Θεού. Μεταμόρφωση, συνεπώς, ζει ο Άγιος και όχι μεταβολή της φύσεώς του. Πρέπει δε εδώ να λεχθεί, ότι όσοι διέπονται από «ευσεβιστικές» τάσεις, μιλούν προτεσταντικά για «ηθική θέωση», διότι θεωρούν βλασφημία να δεχθούν, ότι ο θεούμενος φθάνει να γίνει «άκτιστος» και «άναρχος», όπως ο Θεός είναι από τη φύση Του. Η θέωση όμως μεταμορφώνει την φύση του ανθρώπου και δεν «βελτιώνει» απλά τον χαρακτήρα του. Και αυτό συμβαίνει, διότι κατά τον άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά: «Όλος μεν όλοις τοις αξίοις ο Θεός περιχωρεί, όλω δε όλοι περιχωρούσιν ολικώς οι Άγιοι τω Θεώ, όλον αντιλαμβάνοντες εαυτών τον Θεόν» (Υπέρ των Ιερώς Ησυχάζόντων 3, 1, 27). Δηλαδή: «Όλος ο Θεός περιχωρεί εις όλους τους αξίους, εις όλον δε τον Θεόν περιχωρούν

όλοι οι Άγιοι ολικά, έχοντας προσλάβει αντί τον εαυτό τους τον Θεόν».

Η απώλεια ή αδρανοποίηση των ορθόδοξων κριτηρίων οδήγησε στην αντικατάσταση της πνευματικότητας με την ηθικολογία και της αγιότητας με την ουμανιστική αρετολογία. Όταν γνωστοί κανονολόγοι αποφαινούνται, ότι η αγιοκατάταξη (και όχι: αγιοποίηση, που μόνο στον Παπισμό υπάρχει) γίνεται «υπό της γενικής εκκλησιαστικής συνειδήσεως ποιμένων και ποιμαινομένων», αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για αυθεντικούς ποιμένες και ποιμαινόμενους δηλαδή αυθεντικά μέλη του σώματος του Χριστού, φορείς της Χάριτος και όχι απλώς κατ' όνομα χριστιανούς, λόγω ενός τυπικού βαπτίσματος ή μιας εξωτερικής χειροτονίας. Μη ξεχνάμε: οι Άγιοι αναγνωρίζουν τους Αγίους! Η ιστορία της Εκκλησίας μας διδάσκει, ότι η αναγνώριση της αγιότητας δεν υπήρξε ποτέ αυθαίρετη και συναισθηματική, ούτε στηρίχθηκε ποτέ στην καλή φήμη, την ηθικότητα, έστω και στις αγαθοεργίες κάποιου, αλλά σε απτά και τεκμηριωμένα, δηλαδή εκ του Θεού προερχόμενα, δείγματα της πραγματικότητας της θεώσεως. Ο Θεός μαρτυρεί την αγιότητα ενός προσώπου.

Οι Ορθόδοξοι μιλούμε για «αγιότητα μαρτυρουμένη» άνωθεν, εκ του Θεού. Ο μέγας θεολόγος των νεωτέρων χρόνων, αρχιεπίσκοπος Ευγένιος ο Βούλγαρης (1716-1806), λέγει χαρακτηριστικά για την αναγνώριση των Αγίων: «Ευλογητός ο Θεός, ος ουκ αμάρτυρον επί γης αφήσιν την αλήθειαν αυτού» (Πρβλ. Πραξ. 14, 17. Ευγ. Βούλγαρη, Επιστολή προς Κλαίρκιον, Αθήνα 1844, σ. 6). Σύμφωνα με την μακραίωνη ορθοδοξοεκκλησιαστική πράξη οι Άγιοι δεν «αναγνωρίζονται» ή «διακηρύσσονται» με ηθικολογικά, κοινωνικά και ενδοκοσμικά κριτήρια, αλλά μετά από την φανέρωση της αγιότητάς τους από τον ίδιο τον Θεό, με σημεία αδιαμφισβήτητα, που αντέχουν σε κάθε κριτική και αποσείουν κάθε αμφιβολία. Και τέτοια σημεία είναι: η κατάσταση του λειψάνου (άφθαρτο ή οστά, που υπερβαίνουν την συνέπεια της φθοράς/σήψεως και γι' αυτό εκπέμπουν ευωδία υπερκόσμια και όχι δυσοσμία, και κυρίως θαύματα). Υπάρχει μάλιστα μια παγκόσμια ισχύουσα, γνωστή από τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, παροιμία: «ο άγιος εάν δεν θαυματουργήσει, δεν δοξολογείται», δεν τιμάται δηλαδή ως Άγιος. Η παροιμία αυτή σε διάφορες παραλλαγές, όπως η έρευνα έχει αποδείξει, είναι γνωστή ευρύτατα και στην Δύση. Ακόμη δε και στην περίπτωση του μαρτυρίου, τα θαυμαστά σημεία δεν λείπουν, όπως διαπιστώνεται από την μελέτη των συναξαριών και της υμνογραφίας μας.

Η πορεία προς την αγιότητα και ο πνευματικός αγώνας δεν χάνει την αξία του και αυτό ισχύει για κάθε αγωνιζόμενο πιστό. Περιμένουμε όμως ο Θεός να βεβαιώσει («μαρτυρήσει») την αγιότητα (την θέωση) του συγκεκριμένου προσώπου, για να δικαιούμεθα και εμείς αναντίρρητα και χωρίς δισταγμούς, να το τιμάμε ως Άγιο.

Μη ξεχνάμε, ότι οι άγιοι παρακαλούν τον Θεό για μας, διότι έχουν «παρρησία». Για τους άλλους ευσεβείς πιστούς, που δεν έφθασαν όμως στον φωτισμό η την θέωση, προσευχόμεθα εμείς (πρβλ. τα μνημόσυνα).

Πηγή: agiazoni.gr